

A SZLAVÓNIAI FALVAK

SZLAVÓNIAI RÉGI MAGYAR FALUK

1. Kórógy

A falu neve: *Kórógy* (Szerém megyében). Népi értelmezése nincsen. Kórógytól 18 km-re látszanak Kórógy várának (horvátosan: „Kolodjvar”) romjai, ez lehetett valamikor a Kórógyi grófi családnak régi fészke.

A falu látszólag teljesen sík földön, valójában pedig alig észrevehető emelkedésen terül el. Ezelőtt 40 évvel, a rét lecsapolása előtt, a falu szélét a víz jelölte, amely olykor a kertekbe is becsapott, magát a falut azonban sohasem öntötte el a víz.

A falu határa ezelőtt 30-40 évvel igen kicsiny volt, csak a dombosabb helyeket lehetett szántani; a rét lecsapolása után a határ megnagyobbodott ugyan, de az új földeket még máig is nehezen lehet művelni. Nedves esztendőkből kevés hasznot hajtanak földjeik. Régibb térképeik nincsenek.

A falu lakosainak ősei állítólag a tatárjáráskor menekültek ide a Vuka folyó kiöntései közé. Ez az ingoványos vidék jó menedékhely volt később a török világban is. A református hitet 1530 táján vették fel „Sztárai Mihály és Szentantali Gergely kegyes és buzgó szolgálatjuk által” a kórógyi anyakönyv tanúsága szerint. Kezdetől fogva Kórógy a vukovári uradalomhoz tartozó jobbágyszékhely volt. A határ tagosíthatatlan. Egyes részeit rendszeres vetéskör forgató szerint használják. Csekély kaszálót kivéve, mind szántóföld. A falu utcás rendszerű. Egy zsákutca is van a faluban. Dűlők és határrészek nevei: *Kisrőcs*, *Édesfalva*, *Galambok*, *Szécsák*, *Recsen*, *Okosfalva*, *Dombok*, *Stomfák*, *Kórógy-fok*. A falu egyes részeinek külön neve

nincsen. A lakók a hozzájuk legközelebb eső falurészt „darab”-nak nevezik.

Lakosainak lélekszáma 970. Mind református magyarok. Ez a szám körülbelül 30 év óta állandóan 950—980 közt ingadozik. A kolera előtt felül volt az 1000-en, de azóta nem tudja elérni ezt a számot. A kórógyi ref. magyarság csakis a szentlászlói, haraszti és rétfalusi egy ugyanazon eredetű magyar néppel házasodik össze. Ezért e magyarságnak ősi beszédmódja a többi magyar tájszólástól teljesen különbözik.

Vezetéknevek: Vacsora, Ferkó, Tóth, Antal, Gajnok, Pozsár, Kovács, Borka, Cserepes, Losa, Ambrus, Palkó, Gyöke, Márton, Ferencz, Sándor, Györke, Surmán, Szekeres, Molnár, Tóbi, Péter, Záké, Kozár, Gál, Fábián stb.

Gúnynevek: Gyana= Trosics, Mezei= Vadmacska, Györke= Juhász, Szöllőskei= Szitás, Tóbi= Vászón, Dezsóné= Kindrusz, Zsandár; Dezső= Bogár, Sándor= Csocsa, Dezső= Gügü, Szekeres= Tukván.

Gúnyneveiket leginkább gyerekkorukban kapják itt-ott elkövetett apró csínyetteikért. Sokan az iskolában kapják ezeket a neveket.

Csakis a református ünnepeket ülik meg. Különös szokás csak egy van. Karácsony előestéjén minden kölcsönként idegen holmit eltakarítanak a háztól. Teknőt, bográcsot, könyvet stb. ilyenkor visszaviszik. „Még-békélnék”.

Eljegyzés. Néhányszor ellátogat este a leányos házhoz a legény. A harmadik, negyedik estén elmegy a kendőért. Ez az eljegyzés. A rákövetkező szombat este lámpagyújtáskor feljönnek a paphoz „gyűrűlni”. Ilyenkor úgy a legényes, mint a leányos háznál nagy vacsora van. Feljönnek a vendégek is. A pap előtt jegyet váltanak. A leány odaad egy kendőt; a legény pedig egy almát ad, amibe pénz van szurkálva. Minden valamirevaló háznál lakodalom előtti napon levágnak egy marhát. Erre

a munkára megjönnek mindazok, akik a lakodalomra hivatalosak. A leánypajtások akkor nézik meg az ajándékot és viszik kocsin a legényes házhoz nótaszóval. A készülődés minden háznál egyforma. Másnap délelőtt mindkét házból feljönnek a vendégek a templomba. Esküvő után a menyasszony is, a vőlegény is külön a maga násznépével különválnak és megy az illető házhoz. Délután a násznagyok elmennek kikérni a menyasszonyt. Kétszer-háromszor is el kell menniök, míg kiadják. Harmadszor már a vőlegény is velük megy. Akkor aztán nótaszóval, többnyire kocsin viszik haza a menyasszonyt. Elöl két koma egy rúdon viszi a menyasszony ajándékának szebb darabjait. Azonkívül egy nagy darab nyers húst, egy pár új cipőt, egy kalácsot. A rúd két végén két zöld koszorú van. A lakodalmat november két középső szerdáján szokták tartani. Az „elő szerdán” és „utó szerdán” ritkán.

A legény a legénypajtásait hívja meg a lakodalomra „komikának”. Ez egyelőre tulajdonképpen a vőfény. Mikor aztán gyermek születik, akkor azt íratják be keresztapának, aki a *komika* (koma). Idővel, ha a gyermek megnő és házasságra lép, az lesz a násznagya, a ki az apjának a komikája, illetve neki a keresztapja.

Általában szokás náluk az úgynevezett *rokafa*, *roka száőr* (rokkaszár) ajándékozása. Ezt a legények adják a leányoknak, de főképpen eljegyzéseknél vagy házasságoknál. Ezt a szokást Borka apó így mondja el:

„A vőfény farag a menyecskének egy rokaát, szép cifrát. Legszebb az, amejiken sokféle álatok vannak, legszebb az amejiken teknős béka is van. Azt a botot legelsőben bicskával vagy borotva darabbal bévagdolta cifrára. Akor meg égete a dijó gerezdit. Megégete a naód konczerát, aztán ezt ösze keverte. Az ojan let mint az olaj. Ezt beletörte egy ruvába (ruha); aztán ezt a szurkot úgy bókolta bele a cifraságba. A rokaára rátette a tökzöt,

a tözkőre rá tete a guzsajt (szösz), akit lehúz a gerebenel. Azt aztán vagy pántlikával vagy a pilangós roka mazagal rátekeri és a бүкővel (bökö) megbüki. Így! Az a бүкő régön csontbúl vót vagy fábul vagy ónbúl. Ha ónbúl csinyáta akor csinyát neki elsőben egy kalupot fábul, eben öntöte az ónt. Mos maór csak a cigány csináli a бүкöt kanalbul vagy rézbúl. (A бүкöt valóban „csont”-nak is hívják.) Mikor elmúlt a lakadalom, mikor megölték a disznat karácsony felé, akor vite a legény (vőfény) a koma asszonynak a rokafát. Megkoculi az ajtót, megcsókuli a koma asszont, akor aztán megvendégölik a komát.”

Szüléskor az asszonynak nem szabad az ágyra felfeküdnie, hanem a földön guggolva szüli meg a gyermekét. Utána rögtön megfürdetik az asszonyt is, a gyereket is a lugzóban (nagy sajtár). Az újszülöttet nyolc napig nem öltöztetik fel, hanem minden tagját külön belesavargatják rongyokba.

Gyermek 1-2-3 van egy családban. A sok gyereket nem szeretik, de hogy kevés a gyerek, egyik oka az is, mert eddig nem volt a faluban bába és a gyermeket nem is igen tudják táplálni. Mindenféle ételt megrágva adnak a szájába, ez a *csók*, *babcsók*, *diócsók* *kenyércsók*; még paprikáshúst is adnak neki.

Gyerekjáték a labdázás, azonkívül a „csilahala” játék. Ezt a nagyok is játsszák. Görbe botokkal. Az egyik a magáét feldobja a levegőbe, a másik utána dob, hogy eltalálja.

Szokások. Karácsony este egy *betes*be (mérő) beleraknak mindenféle magot: búzát, repcét, kukoricát, lóherét, árpát stb. Aztán mikor eljön az aprószentek napja, kiviszik, a lovaknak, merítenek belőle, ami megmarad, odaszórák a ludaknak, *paták*-nak, *títkek*-nak. Fonóház nincs. Ősszel meg télen az asszonyok meg a leányok otthon, sokszor egész éjszakán át, sötétben fonnak; azelőtt égették a *cső*-

rőfa-gyertyát. Ezt *csőrő*—(sörje)—fából hasították vékonyra (amiből a pipaszárt csinálják). Beleszúrták egy szem *pérába* (krumpli) és a forgács így világolt. Tilolni is éjjel szoktak az asszonyok sötétben, úgy, mint fenni.

Ha valaki leég, a falu népe, főleg a közelebb lakók ott szorgoskodnak az újraépítésnél. Fuvaroznak neki, sőt a külső mezei munkájában is segítenek neki. Ki-ki ahogy teheti, egy-egy napot annak dolgozik. Ha ég valami, azt kiáltják: „Gyulás van!”

Minden családnál az egyik férfi családtag a „kocsis”. Ez a lovakat éjjel kivezeti a legelőre, néha még havastól idején is, kinn legelteti. *Nyígba* teszi a lovat, ő maga meg lefekszik a ködmenben. Ha hideg van, a kocsisok tüzet raknak. Hajnalig is kinn maradnak. Ménes kinn jár a legelőn, de éjszakára hazahajtják. Régen állandóan kinn járt a ló és a marha is. Marhát kevesebbet tartanak. Az ökröt ma már nem jármozzák, csak lóval dolgoznak. Ósi pásztorkodás nincs. Vemhes lónál ez a babonájuk: „Ha azt látod, hogy a kígyó meg a béka összevész, hamajon vágj egy vesszőt, verd el vele a kígyót. Azt a vesszőt, amellyikkel a békát »megváltottad«, tedd el. Ha a lovad nehezen csikózik, »simojgasd meg vele a hátát, mingyárt megcsikózik.«”

A kisgyermeket a szemveréstől féltik. Ha kisgyerek megbetegszik, azt keresik, kinek a szeme verte meg; akkor annak vagy a gatyamadzagjából, vagy a kötőmadzagjából egy darabot megégetnek, a pernyét vízbe vetik és meghintik a vízzel a gyereket.

A halottat ünnepi ruhájába felöltöztetik; a leánynak mellé teszik minden szép ruháját, drágaságát, kedves emlékeit. Temetésre úgy jönnek el, ahogy otthon dolgozhatnak, piszkosan. Valamikor, míg sok víz volt a határban, és az öntések megáradtak, a halottat „csónyikon vitték ki a temetőbe.

Szokásban vannak a halotti torok. Mindjárt a temetés

után összejönnek a halottasháznál, de később semmiféle emlékűnnepet nem rendeznek a halottaknak. Vallási olvasmányaik: a biblián kívül a Haller János hármashistóriája. A zsoltárokat nagyon tudják, még mulatságokban is énekelik a zsoltárokat az öregebbek.

Tisztaságra nagyon sokat adnak a kórógyiak. Nemcsak háza tájéka, szobája tiszta, hanem teste és alsóruhája is. Minden szombaton megfürdenek, jobban mondva lemosakodnak; a lugzóban (nagy sajtár). A kisgyereket 3 éves koráig mindennap megfürösztik meleg vízben.

Régen a lentermelésből házilag állították elő a fehér ruhájukat, sőt egyik-másik felsőruha darabot is. Lenföld az úrbéri rendezés óta nincs, így a régi viselet is lassankint eltűnik. Régen a férfiviselet (amit az öregek még ma is hordanak) ing, gatyá és vászonkötény volt, főleg a *rostyás* (rojtos) gatyá divatozott. Nagyon bő gatyát nem viseltek. Borjúsájú ing nagyon régen kiment a divatból, de a gallér nélkülit ma is viselik, ezt a nyaknál vastag házicérnával – nem fűzővel – kötik össze. Vastag vászonnadrág, vászonkabát, bőrből való kis köce (mellény helyett), bőrködmén, kankászúr, bocskor, nagy kalap a divat. Újabban ünneplőnek, mint a magyarországiak, vásári kékposztó ruhát is viselnek. Hosszú suba vagy bunda kevés van.

Az asszonyi viselet is régen fehér vászon volt. *Kebél* egy darabban az ing a szoknyával, fehér vászonkötény, fehér maguk készítette fűkötő (főkötő). Ma már vásári kelmékbe öltöznek munkában; ünnepnapokon az istentiszteletre felöltöznek tiszta fehérbe, de utána mindjárt levetik megint. A *csurakot* vagy *curakot*, sötétkék posztómentét zöld zsinórozással, csak igen öreg asszonyok veszik már fel. Ünneplő fejkendőik fehérek igen díszesek.

Földművelés tavasztól őszig a rendes földművesmunka, télen erdőt irtanak felében. Lóval szántanak kettesben; télen vagy rossz útban négyesben is. A négy lovat rend-

szerint egymás mellé fogják. Ha egymás elé fog 2 pár lovat, azt mondja, „gyihóra”-ra fogtam.

„Aratni” csak a búzát szokás, a többi gabonafélélet csak „levágják”. A kévéket „hetes”-be rakják. Két „hetes” egy kereszt. Kórógyon sohasem csépeltek cséppel. Zsuppot nem csinálnak, nem is ösmerik. Azelőtt lóval „rúgatták” ki (nyomtattak). Ma már géppel „veretik” ki. A kukoricaszedés úgy történik, mint bárhol egyéb helyeken az országban. Vermelni nem szoktak.

A gabonát, lisztet fahambárokban tartják. Pérát, répát kazlakba rakják. A gyümölcsöt nem sokra becsülik. Az úgyszólván lekopik a fáról. A *dijót* azonban gondosan verik le, és a pálinkának való szilvát is úgy szedik össze a fa alul. Szilvéért, ha kevés terem, elmennek még a Száván túlra is. A szőlőt most már gondosan művelik. Szüretkor a szőlőt hazahordják, kádba teszik, abban fort két hétig, akkor leszűrik a bort; a törkölyt kifőzik pálinkának. Szüreti ünnep nincs. Inkább szőlőéréskor a szőlőpásztor-ság megy eféle számban. Valamennyi leány kint van reggeltől estig a szőlőben. Dalolnak, a seregélyeket kergetik. Hirdetik az új párokat, akik novemberben kerülnek majd össze. Így Palkó Józsi – Pap Mária páros! ujujú!

Méhtenyéztéssel is foglalkoznak. Minden méves (méhes) elé karóra tűznek egy vagy két *lókapinyat* (koponyát), hogy akinek rossz szeme van (aki szemmel tud verni), annak a szeme a lókapinyán akadjon meg, akkor nem árt a méveknek.

Méhkasuk a rendes paraszti kas, erre azonban gyékényből egy borítót szoktak tenni főleg az eső ellen, ami betakarja az egész kaszt, ezt *köntőnek* hívják. Gyékényből sodrott kötéllel, *kita*, van ez rászorítva a kasra.

Az asszony mindenféle mezei munkában, kivéve a szántást-vetést és kaszálást, vele dolgozik az urával. A háznál a legöregebb asszony a szakács – nem szakácsné, ez otthon dolgozik –, és az ételt hordja ki utánuk. Novem-

berben fenni, januárban szőni kezd egész tavaszig. A lent elvetik, gyomlálják, felnyűvik. A magját kiveszik, áztatják, tilolják, fonják, szövik. Szövőszékeik régi és újabb alakúak, parasztszék és takácsszék. Mosni szappan nélkül szokás, súlykolnak, lúgoznak.

Ételeik. Reggeliebed nyáron hétkor, később 8—9 órakor, ha főznek: savanyú levest ecettel, bele hagymát, kis kolbászt, vagy tarhonyalevest, rántottlevest, pörkölt káposztát vagy pérát. Déli 12 vagy 1 órakor nyáron túros tésztát, babot, télen sokszor esznek szilvalekvárt vagy mézet. Este hétkor, nyáron krumpli, bab; csirke, házinyúl vagy disznóhús. Télen csak uborka, hagyma szalonna, egy kis kolbász, hétköznapokon; vasárnap ebédre tyúk-leves, káposzta orrhússal, véres hurka. A halat vízzel, sok hagymával, sok paprikával és petrezselyem zöldjével teszik föl. Legfőbb ételük azonban a bab. Tésztáik a mákos és diós.

Téli ünnepeken: újévkor, karácsonykor ölnek ludat, abból levest főznek, sült húst: disznóból, malacból sütnék. Oldalas, fokhagymás hús, hurka lóg az „aknában”. Pálinkát sokat fogyasztanak, bort is isznak egész éven át.

2. Haraszti

A mostani falu településének ideje a XVIII-ik század második felére esik. Mostani templomjuk 1795-ben készült el. A falu azonban ma már a harmadik helyén áll, mert az előbbeni helyeiről kiszorította a víz. Haraszti neve népies magyarázat szerint onnan eredne, hogy hajdan sok vol a mocsár, rét benne, sok haraszt. Horvát felfogás szerint „Hrast”-ből (tölgyfa) származik. Az eklézsián megőrzött könyvek között megvan: „A Haraszti Reformata Szent Eklésiának matricularis könyve a’melly

magába foglalja az 1789 dik Esztendőől fogva a szent keresztségnek Sakramentomával megkeresztetteknek; és a Házassági szabadságos életre a' Szent Hittel egyben köttetés után le bortsáttatott személyeknek: ugy az. e' Világból ki költözetteknek is neveiket. Ezen könyvben irattatni kezdődött Pető István Predicatorságában 1789 dik Esztendőben Böjtmás Havának 29 dik napján."

A fontosabb feljegyzések ebben a könyvben:

„A mostani templom építettett 1768-ban. A harangláb 1787-ben. Az Eklésiának ideig való szállása Kapornán volt, ezeknek a predicatoroknak a neveikre emlékeznek a régi öregek. Először: Kapornai Péter, nem tudatik, hányadik esztendőben lakott Kapornán. Másodszer: Szentesi Mihály 1654 dik Eszt. NB: A kapornai templomnak kőfalán Tiszt. Mosonyi György úr látta a Szentesi Mihály úr nevét fölírva. Harmadszor: Csapaý Mihály úr, nem tudatni, mikor lakott ott. Pap János: Dobszaj. Kántorok NB: Oskola Mesterek: Legelső kántor volt: helységbeli Ferentz, vagy Posár János 1760 ban. 1768 ban állítatott fel az oskola mesterség." Ebben a könyvben még szerződések hitelesítése és Presbiteri gyűlések jegyzőkönyvei, azonkívül a lelkész fizetése van leírva. A legelső keresztelés: 1789-ben Siklósi István. A legelső halott: 1789-ben Kürtösi Miklós, 37 éves. Az 1716-ban született és 1791-ben meghalt Martsit Anna 75 éves asszony az összes följegyzett nevek közt mint legöregebb tűnik ki a könyvben. Legelső esketés: „1789 ben Gál János vette 56 ik, numerus alatt lakó Batona Miklós özvegyét Martsit Annát. Öszve esküdtek d. 14. 8 bris."

Büntetések közül a következő néhány:

1806 nov. 2. „Sülyös János fia József az édes atyjával illetlenül bánván és meg is taszítván 12 páltzára büntetett."

1806 decz. 26. „Kürtös Sándor, Batona Jánosnéval Istóka Évával sokáig szóban lévén, kivált abban, hogy

nem régiben, Istóka Miklós házában, együtt voltak, estve későn; ahol a paráznaságot ugyan tagadták hogy cselekedtek volna, de az akarást és a tsókolódást meg vallották, ezért: tizenkét, két pácára büntetődtek...” stb.

„Posár Péter a Battyát nagyon megszidván, 6 pácára büntetődött.”

Haraszi falu sík vidéken épült észak-kelet irányban, utcarendszerben. Mellékutcája egy van. Vidéke hajdan mocsaras volt. Legelőjük azelőtt sok volt. 1892-ben volt a commassatio: azóta kevés legelőjük van. Azelőtt a csatornázás előtt sok vizük volt, amit magukénak tartottak. Abban az időben főleg halászatból éltek. Igaz pákász nép volt. Ezt az elnevezést azonban nem ösmérik.

Tanyáik: Máriaföld, Amáliaföld, Kis- és Nagy-Gaborja.

Dülok: Plandiska, Gaics, Komárorcz, Gutszeg, Sipekócz, Bakcsa, Maláka, Dombok.

Lakosok: Reform. magyarok, kevés beszármazott magyarországi református és r. katolikus.

Majdnem minden embernek van mellékneve, ők ezt nem is tartják gúnynévnek és főleg azt is használják így:

1. Kürtös	= Gácán	2. Magdika	= Bajszos
2. "	= Lolós	3. Magdika	= Tyatya
3. "	= Bugyu	4. "	= Balog
4. "	= Varsányi	. Gál	= Kuka
5. "	= Gerány	. Dudás	= Ecsó
6. "	= Gyönyörű	. Varga	= Ötet
7. "	= Nyakas	. Jozsics	= Dusa
8. "	= Gyuka	1. Sülyös	= Marcsit
Istóka	= Pörkölt	2. "	= Kruska
Erazmus	= Rázi	3. "	= Boris
1. Antal	= Gábri	4. "	= Sétom
2. "	= Peti	5. "	= Poczi
Balázs	= Pipacz	6. "	= Sarkas
Izsák	= Kanyos	7. "	= Sináncz

1. Pozsár	= Szuvity	8. "	= Csonka
2. "	= Bózsó	9. "	= Gölöncsér
3. "	= Csószó	1. Mosoni	= Pejó
4. "	= Zsíros	2. "	= Baba
1. Kovács	= Légytapodó	Mátyó	= Basina
2. "	= Göcsös	Jóni	= Krinka
3. "	= Terefi	1. Illés	= Pikó
1. Magdika Palkó	= Fiskár	2. Illés	= Kuruc
2. Magdika Palkó	= Bagóci	3. Illés	= Dora
3. Magdika Palkó	= Szappanyos	4. Illés	= Bratyó
4. Magdika Palkó	= Patyi	1. Férkó	= Máté
1. Magdika Illés	= Apert	2. "	= Péros
2. Magdika Illés	= Trafli	3. "	= Csocsa
3. Magdika Illés	= Vajas	1. Síklósi	= Petyó
4. Magdika Illés	= Legyes	2. "	= Jankó
5. Magdika	= Lótri	Andriska	= Paólinkás
	Ferenc	= Miko	
	Jóni	= Putom	

Szokásos férfi keresztnemek: Józsi, Pista, Palkó, Auber (Ábel), Izra (Izrael), Dávid, Miklós, Gergő, János. A katolikus bevándorlottnak *Jóska bácsi* a csúfneve.

Szokásos női keresztnemek: Mari, Julis, Estőr, Éva, Cipora, Ciporka, Débor, Deborka, Zsafi, Rebe, Rebeka, Rebekcsa, Judi.

Hogy antropológiai sajátoságaikra is szóljunk: hajszínük: barna, fekete, szőke egyenlő arányban. Szemük: leginkább kék; fekete, barna, szürke kevesebb. Arcbőrük: fehér és barnapiros egyformán.

Lakodalmi szokásaikat a leánykérő vezeti be. A leányos házhoz elmegy a legény apja a keresztepjával este vacsora-harangszó után. Bemennek a „zenes házba” (konyha). Ott a szabad tűzhelyen, a „padikán” ég a tűz, a „szén”, azt botjaikkal szétverik, az egész szenes házban. Hogy ennek mi a jelentősége, már nem tudják. Aztán meg-

zörgetik a szoba ajtaját, ahol az egész család együtt van. Azt kérdezik: „Van-e eladó lányuk?” Erre kimegy a leánynak az apja. Ha a leányt nem akarják adni, azt mondja: „Van, de nem lézön a teitök.” Erre egy kicsit beszélgetnek, mire aztán hazamennek. Ha a leányt odaadják, akkor előbb összekotorják a szétszórt tüzet, aztán leülnek a padikára és elbeszélgetnek egy kicsit. Azután hazamennek. Másnap megint eljönnek. Épp úgy tesznek, mint előtte való napon. Harmadik nap megint. Akkor már odaigérik a leányt; erre bevezetik őket a szobába; megmutatják a leányt (de az első két este nem szabad látniok, mert a leánynak le kell akkor feküdnie az ágyban). A leány most már odaadja a kérőknek a kendőt. Ez jelenti az igent. Leülnek az asztal mellé, hoznak bort, pálinkát, eliszogatnak egy kicsit, azután hazamennek.

Egy hét múlva van a kézfogó. Akkor elmegy a leány az ángyával – vagy ha idősebb testvérnénje van, azzal – a vőlegény a keresztapjával este a paphoz. Ezt úgy mondják „*kötik össze őket*”. A pap megáldja a párt, a leány ad a legénynek egy kendőt (jegyruhát), a vőlegény egy forintot a leánynak. Innen a menyasszony házához mennek.

Mikor a jegyeseket háromszor kihirdették, utána szerdán van az esküvő. A lakodalom azonban már „vosárnap” kezdődik. Akkor megy a koma „*jelöngetni*” (vendégeket hívni) mind a két részről. Meghívják a vőlegény és a menyasszony apja és anyjáról való összes rokonokat. A koma csutorája, kalapja, botja pántlikával, virággal fel van cifrázva. Ezen a napon mennek a leányok a komával „meténget” (téli zöldet) szedni az erdőbe, amiből koszorúkat fonnak. Minden vendég kap egyet; ezt a fejére teszi. Hétfőn összejönnek az asszonyok, a menyasszony ágyát megkészíteni. Megtöltik *taluv*val, fölcifrázzák a maguk szövéseivel. A koma meg néhány közelebbi rokonember megcsinálja a menyasszony ágyát – a „kulopot” –, ami két bakra ráfektetett deszkából áll.

Az ágy elé padot tesznek, ezt „phánk”-nak hívják. Erről lépnek föl az ágyra.

Kedden már az egész lakodalmas nép együtt van. Sütik a kalácsot, ölik a baromfit, levágnak egy marhát. Hurcolkodnak a szobából, vágják a fát. Estefelé mennek a muzsikáért, akkor aztán mind a két háznál elkezdődik a lagzi.

Szerdán reggel keresztanyái a menyasszonyt felöltöztetik. Akkor odaáll az ajtóba (belül a szobában), ahova egy kis teknőbe vizet tesznek és azt a küszöbre állítják. Az érkező vendégek pénzt dobnak a teknőbe, a menyasszony megcsókolja őket, csak aztán ereszti be őket a szobába. Mikor mind együtt vannak, a harangszóra együtt mennek a templomba. Mikor a menyasszonyt öltöztetik, a cipőibe szoktak egypár krajcárt tenni, hogy az ura mással meg ne csalhassa az életben. Mikor az Úrasztala elé állnak, a menyasszony úgy ügyeskedjék, hogy a vőlegény bal lábára ráléphessen, akkor mindig szót fogad majd a feleségének.

Esküvő után hazamennek. A vőlegény is külön, meg a menyasszony is a maga vendégeivel. Ebéd után jönnek a vőlegény násznagyai, keresik a menyasszonyt, bemennek a szobába. Köszönnek az ide való násznagyoknak, a menyasszony keresztapjainak (akiknek az asztalnál a főhelyük van). Eképpen: „Szerencsés jó napot, násznagy uraimék!”

„Adjon Isten! Mi járatban vannak keetők?”

„Haót megyünk ezön, és meghalotuk, huty it nagyon vigan vannak. Bėjütünk, megnyizni, huty nincsen-e it az a galamb, amit mama a szszentegyháozba az aranylancal összekötötek?”

„Haót nyizék meg nincs-e it?”

Erre a konyhából elővezetik a legöregebb, legcsúnyább asszonyt, vajon ezt keresik-e? Így tréfálódznak egy darabig, mialatt a fiatalabb asszonyok (a szakácsok) a nagy tolongásban telerakják a násznagyok zsebjeit csontokkal

meg egyébbel. Végre nagy tréfálgodás közben elővezetik a menyasszonyt, aki eddig az ajtó mögött állt. Megmutatják a násznagyoknak.

„Ez az a galamb? a kit keresnek?

„Ez biz az!”

De addig nem adják oda, míg meg nem fejtik azt a kérdést, amit a menyasszony násznagyai föladtak nekik. Mindjárt nem tudnak megfelelni, hát visszamennek egyet gondolkozni. Egy félóra múlva újra visszajönnek. A kérdést megfejtik. Most már ők is leülhetnek. Azután behozzák a násznagykendőket és árulják a menyecskék a vőlegény násznagyainak. Nagy alkudozás közben nagyokat csókolnak a násznagyokon. Mikor megegyeznek pénzben, mi a menyasszonyé, feltűzik a vállukra a kendőket, úgy mennek nagy diadallal vissza.

Most jön a vőlegény komája. Ez is a galambot keresi. Ennek már adnak enni is, de visszaküldik, hogy jöjjön az is, akinek a számára a galambot keresik. Erre eljön az egész násznép. Kocsikon hozzák a menyasszonynak legelőt az ajándékot. A koma boton selyemkötényt, cifra szalagokat, egy kerek kalácsot. A menyasszony anyjának dajka-csarapot (harisnya) és sok bicskát. (Lagzi után a bicskákat a menyasszony férfirokonainak elosztják.) De mielőtt a násznép odaérne, a menyasszonyt megint az ajtó mögé állítják egy zsákra, amiben a vasárnap szedett koszorúkból van egynéhány. Eközben a menyasszony anyja hangos jajszóval siratja a leányát. A többi hozzátartozói is sorban elbúcsúznak tőle. Ezalatt odaér a vőlegény násznépe az udvarba. De senki más közülük nem megy be, csak a koma. A menyasszony elé kötik most a jegykötényt, amit a napa küldött, aztán a koma kivezeti a menyasszonyt. A koszorúkból, amik a zsákban voltak, egyet a vőlegény, egyet a menyasszony fejére tesznek.

A kocsi ott áll; rajta a vőlegény. A menyasszony fölmege a kocsi, megcsókolja a vőlegényt; először nyilvánosan, aztán leoldja a kötényt, a vőlegénye nyakára tekeri; aztán egy kis rozmaringkoszorút széttép, ezt a vőlegénye csizmaszárába dugja. Ez azt jelenti, hogy most már az övé a „leánysága” (szüzessége). Aztán melléje ül és újra megöleli. A menyasszony anyja eközben borral itatja a fiatalokat. Ez azt jelenti, hogy mindig szívesen látja őket. Azután letakarja a menyasszonyt egy abrosszal, hogy ne lássa, merre viszik, ne kíváncsozzék hamarosan haza. Azelőtt kendőt akasztottak a menyasszony homlokára, ami előtte lelógott az ölébe, hogy ne lásson; akkor így vitték már a templomba is, onnan a násznéphez. Egész lakodalom alatt rajta volt; csak akkor vették le róla, mikor lefektették.

Mikor hazaérnek, a szenes ház előtt várja őket a vőlegény apja; lesegíti őket a kocsi, bevezeti őket a szenes házba. Ott a tűzhely mellett várja a napa, kezében a kanállal. A kanalat a menyecske kezébe adja, ez megkeveri vele az ételt; meg is kóstolja. Erre a napa egy kanál mézzel eteti meg, amit háromszorra kell neki befalnia. E közben felnéz az „aknába” (kémény), hogy jó gazdaasszony váljék belőle. Innen bevezetik őket a szobába, de csak az ajtó mögé; ott egy padra tesznek egy fúrót meg egy sarlót; leterítik egy zsákkal. Erre ráültetik őket. A sarló azt jelenti, hogy az asszony jó arató, jó marokszedő legyen. De a fúróról nem mondják meg, mit jelent. Ez a vőlegénynek szól. Itt ülnek a fiatalok, itt is vacsoráznak. Mikor készen van a vacsora, a násznagyok behoznak egy kivájt tököt. Ebbe sok gyertyát tesznek bele, a leghosszabbat a közepébe. Míg a gyertyák el nem égnek, nem szabad az új házasoknak lefeküdniök. Ezt elibök teszik: várjanak addig, míg a gyertyák elégnak. Eközben elosztják az ajándékokat, amiket a menyasszony hozott, a vőlegény rokonai közt. A vőlegény keresztapja

osztja szét az ajándékokat, ékes mondások közt; minél jobban kicsúfolva azt, akinek valamit átadott.

Később az új menyecskét a szoba közepébe vezetik, megtáncoltatják, hogy lássa mindenki, nem sánta-e? A koma tartja a tányért; aki táncolni akar a menyasszonnyal, az pénzt dob a tányérba. A koma kiabálja: „Jó csikó, szép csikó, ki veszi meg, eladó! Nem is ojan drága!” A menyasszonyt egymás kezéből kapkodják el. Végre a vőlegény egy nagyobb darab pénzzel átveszi, megtáncoltatja, azután leülnek.

Éjfél után 1–1 1/2 óra tájban vezetik őket aludni, „lefektetni” muzsikaszóval, a „kamrában” levő „ólba” (kamra az a melléképület, amiben több apró szoba van, főképpen nyári lakásra való, ezeket a szobákat hívják „ólnak”). Az lesz az ő szobájuk, ott kell nekik hálniuk egész télen át, ha hideg is van. Ide bemegy a vőlegény, a menyasszony, a koma meg a vőlegény anyja. Levetkőztetik az új párt, azalatt a többiek kívül muzsikaszó mellett danolnak. Mikor levetkőztették őket, a vőlegény leveszi a menyasszony fejéről a koszorút, kibontja a haját; akkor a koma a gerenda alá szúrja a komabotot, az ágy fölé. Ezzel azt mondja, hogy most már leteszi a tisztet. Kijön és beteszi az ajtót. Most a vőlegény anyja megvizsgálja a szűnyoghálót az ágy fölött, hogy nincs-e benne tű, amit hegyivel fölfelé „bük” bele az, aki rontani akar, vagy más babonáság? Ezután a fiatalok lefeküsznek, az anyjuk elfújja a „gyertyát”, avval kijön. Reggel megy a násznép a fiatalokat muzsikával „kőteni”. Bemennek az asszonyok az ólba, befonják az új menyecske haját két ágba – azt nem fonhatja többé egybe –, fejébe teszik a fűkötőt, így vezetik be a szobába.

A menyecskének nem szabad egy hétig az anyjához mennie, sem annak idejőnnie, sem azt a ruhát egy hétig magáról levetnie, amiben elhozták. Később köteles az új menyecske mosogatni, ivóvizet hozni, minden este az ipa

lábát megmosni, lábbelijének gondját viselni, tisztogatni. Még a legkisebbet is megtisztelni, nem pedig tegezni. Ezt rendszeren egy évig szokták betartani, de mégis inkább a menyecske engedelmisségétől függ, hogy meddig. A menyecske így szólítja az ura férfitestvérét, ha kisfiú is: „Jűjön csa ede, kisebik uram, hali ked, uram.”

Harasztiban a házasság előtti nemi élet a lehető legtisztább, ami a közel szomszédban már nincs úgy.

Gyermekágnál szűnyoghálóból vagy ponyvából készítenek menyezetet.

A gyermeket három-négy napra megkeresztelik, mikor a keresztelőbédén a két-három komaasszony is ott van. A gyermekek száma nem nagy. Egy családnál többnyire két-három gyerek van. Két-három hónapos korukban már mindenféle ételt etetnek velük. A gyerekhalandóság fele az újszülötteknek. Míg iskolába nem jár, egészen szabadjára van eresztve. Játékuk az utcán labdázás, ugrádozás. „Csingé”=lapda. „Zúcsd a csingét”—Dobd a labdát. Hegedű, citera, furuglya a muzsikájuk.

Cselédjükkel együtt dolgoznak, esznek, családtagnak tekintik, évi bére 70—80 frt, teljes ellátással.

A halászatukról szólva összefoglalva írom le a három falu csaknem ugyanazon halászati szokásait és a halászati szerszámaikat.

Legeltetés: Míg legelő volt elég, a jószág egész éven át kint járt késő télíg. Addig a marhából, lóból szépen pénzelték. Ma már csak lovat tartanak; a ménes hazajár. Ökörrel nem dolgoznak. Ökröt így hajtották: Hajszt—ide Kormos! Cseli Csákó! Csálé-tüle; csálé Csákó! *Szántás:* „Keveret” és bőjti szántás. *Vadásztak* azelőtt nagyban, ma már csak orvvadászat van, az is inkább csak csapdával, hurokkal. *Aratás* sarlóval, újabban kaszával megy. Az aratási áldomást megtartják. *Cséplés* sulyokkal, lovakkal, most már géppel is.

Kukoricát kinn megszedik, mindjárt meg is fosztják.

Krumpli (péra)-szedés, répaszedés mint másfelé. A répát hosszú asztagokba rakják, szalmával lefödik, földdel betakarják. Pérát (burgonya) kupacba hordják, úgy fődik be, mint a répát, akinek van, pérásgödörbe is rakja. *Gyümölcsöt* úgy rázzák vagy póznával verik le. *Szőlőt* többször kapálják, metszik, kötözik, karózzák, szüretelnek, befödnek. *Szüret*: A szőlőt háromágú bottal megtörik, nem préselik. Különbön nagyrészt kipusztultak.

Nádvágás: Kaszadarabból készült nádvágóval télen a jégen vágják.

Gyékenyfonást, kosár-, kas, kalapfonást mind értik.

Az *asszony* munkája mindenféle mezei munka, szántás és kaszáláson kívül. Otthon főzés és egyéb házimunka, szövés, fonás, stb.

A kendert vetik, gyomlálják, nyűvik, áztatják, törlik, tilolják, fonják, szövik, a vásznat fehérítik.

Időjóslás: Magas fák suhogása meg a leveli békák szólása esőt jelent.

Cigányokat nem üldözik, bátran bejárhatnak az udvarokra, ezektől vesznek, illetve egyetmésért cserélnek, „bakrács”-ot, rokatút, fúrót stb.

Családi élet: Többnyire több család lakik egy háznál; mindig a legöregebb családfő az úr. Pipac apó így mondja: A házban én vagyok a „tőke”, én vagyok az úr. Férfi családtagok közül többnyire egyik a „kocsis”, régen, míg sok disznót tartottak, egyik volt a „kanász”.

Férfihajviselet régen: Leeresztett haját viseltek – vállig érőt. Ezt „besudrották”, „sudrásnak” nevezték. A feje búbján a közepén elválasztotta, aztán az ujjára csavarva „shudor”-ba tette, a füle „migé”. A haját kente zsírral, jó bőven, az olyan „csumóba” összeállott, hogy elég volt „elcsupálnia”. Kötötték még „bötyökre” meg gombra is; a fül előtt is. Ugyanígy viselték a többi három faluban is.

Asszonyok: Két ágra fonva, koszorú gyanánt a fűkötő

alatt viselik ma is. *Lányok*: Sodrást viselnek, hátul egy ágba fonják. „Kíta”=copf. Így viselik a többi három faluban is az asszonyok, éppúgy a lányok is a hajukat.

Ételeik. Délebed: Ritkán van, csak nyáron, mikor mezei munkát végeznek. *Reggeli ebéd*: Bableves, keszőce (savanyólevés), bobojólevés (paradicsom), pörkölt kápiszta. *Vacsora*: mindenféle ételmaradék.

Nyáron, ha kinn dolgoznak, a legöregebb asszony „idehaza” marad, az a „szakács” az megfőz; minden dolgot elvégez, reggel kiviszi a reggeli-ebédöt, délben a délebedöt; estére hazajönnek a „vocsorára”, „vacsarára” Mikor esős idő van, sokszor egész világoson már az ágyon vannak. Korán kelnek. Az asszonyok ősszel, télen sokszor 11 órakor éjfél előtt már fölkelnek fenni, tilolni.

A *halottat* tisztába öltöztetik, előbb megmossák. Fogadnak siratókat, virrasztókat, akik zsoltárokat énekelnek mellette és siratják. Koporsót közönséges deszkából maguk készítik. Mikor a papot várják, kiviszik a koporsót az udvarra, leteszik a földre, mellé kétoldalt a földre vagy kis székekre ülnek a hozzátartozók. Azután a kocsira teszik, a családtagok felülnek a koporsó mellett kétoldalt, a kocsi oldalára, a siratókból is felül, aki tud. Néhány év előtt még a koporsó tetejére is ültek, ma már ez hivatalos rendelet folytán tilos.

A siratóasszonyok nagy siránkozással emlegetik a halott életét.

A halottas nép közönséges szennyes ruhában jön el, ünneplőt nem ölt. Íme egy-két mondás, amit a siratóasszony mond egy gyermekhalott felett:

„Ó aranyosz gyümölcském! Nem hozlaak ki thübet ede, az epörnye-e fha alaa! Nem ingatlak thübet pedig mijen jókat ingatalak (ringattalak) it az aórnyékcsshaóbaa!”

„Ó odaki-i a jjó kaphiszta a, thübet nem eszöl belüle-e-e!”

A hallgatók közül valaki rámondja:

„Jaj! Hamajon cscsa'! (nézzed csak.) Megrephed a szszíved belé, mijen szépen thudja mondani-í.”

A sirató eközben meglátja, hogy a tanítóné asszony is jön.

„Ó! thaniltó aszóny, nem mén maór thübet az ajtója alaat...”

Babona: A „tű” babonában nagyon hisznek. Megtörtént egy nagyon egyetértő házaspárral, mikor ezek összer kerültek, mindjárt délután a lagziban a vőlegény haza akarta küldeni a menyasszonyt. Hiába mondta a lakodalmas nép: „Sem fúró, sem kalapács!” Amire a fiataloknak „apolkozniok” (csókolódzni) kellett volna. A vőlegény irtózott a menyasszonytól. Csak küldte haza. Este lefektetik őket, de a vőlegény nem akarja a menyasszonyát maga mellé eresztetni. Csak küldte haza. Végre enged a sok beszédnek, maga mellé ereszti. A násznagyok meg az anyja kimennek az „ólból”, ő meg befelé fordul, alszik reggelig. Reggel kérleli az anyja, faggatja, mondja meg, mi a baja, hiába! Most már látják, hogy meg vannak rontva; de ezt nem tudják, mi módon? Volt a faluban egy öreg ember, akinek a „boszorkányokkal dolga volt”; ezt elhivatták, nézzen körül, nincs-e valami rontás? Az öreg megtalálja a fiatalok ágya fölé húzott szúnyoghálóban a tüket, hegyükkel fölfelé. ¹⁾ Mikor kiszedte az öreg a tüket, az ember szíve mindjárt megváltozott. Olyan boldogan éltek azontúl, hogy csak ásó-kapa választhatta el őket egymástól. A férfi később megvallotta, hogy a rontás alatt a „teste” (inda) ki volt pattogva mint a pattogatott kukorica, aztán pedig elmúlt egyszerre.

1) Négy tű volt, kettőben piros cérna volt fűzve, kettőre pattogatott kukorica volt tűzve.

3. Szent-Lászlójobbágyközség volt Verőcze megyében)

A monda szerint a lászlói lakosok ősei a tatárjáráskor jöttek át Magyarországból az itteni mocsaras, erdős vidékre, ahol megtelepedtek. A mondát igazolni látszik: Ferdin Sisič 1816-ban megjelent: *Županje Virovitička u prošlosti*” című munkája. Színhagyomány szerint a falu a régi időben a törökök kitakarodásáig kiterjedt: Balyafalva, Újfalva, Garagistya, Győrfalu, Katonékséve a kis erdei Tokon a Csipkésen: Becse, Szerőcze felé. Ezek az elnevezések a mai napig is megvannak. László határa fordulós rendszerű. Sík vidéken épült utcás rendszerben. Lakosok száma 840, mind ref. magyarok. Újabb időben néhány napszámos és volt uradalmi cseléd költözött be, többnyire r. katolikusok, akiket az őslakók nem is tartanak magyaroknak.

Régi anyakönyvi feljegyzések szerint a régi templomot 1218-ban Sirianovič István despota építette, aki abban az időben igen hatalmas úr volt.

Születési átlag évente 840 lakos után 30, elhalálozás 27. Csak helybeli leányt szoktak elvenni, négy-öt évben egyszer fordul elő, hogy a szomszéd községből hoznak asszonyt. Régi anyakönyvben is följegyzett nevek mellé csúfnevek a következők kerültek: Mikocsa=Palics, Mijócza=Szinak, Becze=Firka-Dani, Ambrúzs=Sánta, Kocsis=Gergő, Egyed=Króni stb.

Eljegyzés: A jegyváltás napjától kezdve joga van a régi szokás szerint az ifjúnak a menyasszony házánál azzal aludnia, amit minden vőlegény rendszeresen gyakorol is. Az eljegyzés mindig pap előtt történik. Naplemente után a jegyesek – mindegyik külön a maga násznépével – egyszerre a parochiára jönnek, ahol a pap az áldás után kicserélteti a jegyajándékaikat. A legény ad egy almába dugott ezüst forintot, a leány pedig egy jegykendőt.

Áldás után külön hazamennek a násznépekkel és reggelig zeneszó mellett mulatnak.

Esküvő előtt a jegyesek külön-külön a maguk násznépével a templomba mennek. Házasságkötés után megint külön haza. Megebédelnek. Ebéd után estefelé a násznagyok a leányt kikérik, rendszerint háromszor. A lányos háznál találós kérdéseket adnak fel nekik. Ha ezt kitálálják a násznagyok, akkor megkapják a menyasszonyt és viszik nagy ünnepélyességgel a vőlegény házához. Hozomány sublót és vánkosok. A rokon asszonyok a kocsin állva fitogtatják a nép előtt az ajándékokat, pedig a leggazdagabb menyasszony hozománya is könnyen elfér egy parasztkocsin. Vacsora után az ifjú pár külön kis asztalnál ül. A násznép zeneszóval bekíséri aztán őket a „kamrába”, ahol a menyasszony a vőlegény csizmáját húzza le. Ősi szokás szerint a vőlegény a menyasszony homlokához kocogtja a csizma sarkát.

Mikor lefeküdtek, összeölelkeznek; a násznép kendőből, pántlikából jegyet rak rájuk, hogy hajnalban hogyan találják meg őket? Hajnalban zeneszóval felköltik őket a házba vezetik, ahol az asszonyok a menyasszony haját kontyba, „fűkötő” alá teszik. Gyerekágy ideje alatt az asszony ágyát a bábának kell megvetnie, nehogy valaki megrontsa a gyereket. Az anya éjszaka nem alszik, hanem átölelve tartja a gyereket, hogy valaki meg ne „váltsa”. Az ágyat menyezettel veszik körül erre az időre. Hajdan egy hónapig volt így, most egy hétig. A gyermekbetegségeknel szokásos babonájukat Piszár Zuzsa Kocsis Gergőné így mondja el:

„Minálunk Lászlón úgy a szokás, ha a kis gyerekek megbetegszik, vagy megigézik, akkor az anyja belétészi a fazékba, aztán a tűzhöz teszi; a szakács meg keveri. Az anyja meg levetkőzik mesztelenre, aztán háromszor körül men a ház körül. Mikor az anyja háromszor körüljárta a házat, akkor beszóal a szenes házba. Akor azt mondja: „Mit főz?”

A szakács meg azt mondja: „Agg hust” (agg hus=rossz, romlott hús). Háromszor mondja: „Mit főz?” – „Agg húst.” – „Mit főz?” – „Agg hust.” Akkor (a szakács – vagy) az édös anyja ki viszi a szömétlápaton a szömét dombra, kifordítja. Akor az édös anyja még beviszi. Lapátra teszik aztán a kis gyereket, osztán bedobják a kemincébe. Az a kis gyerek ám nem marad a kemincébe-e, hanem betészik meg kivészik, betészik, meg kivészik, betészik, meg kivészik. Akor az édös anyja lefektesse a böcsöbe-e; aztán lekötözze öteet. Akor aztán meggyógyúl. Ezt ám amit most mondtam ez az ujhöld vasárnapján éjfélkor történik. Mikor a gyereket megigézik vagy megverjék szömmel, akor a vízbe parazsat hánynak és megmozdatják. Ha embör igézte meg, akor azt mondják: „kalap alá”, ha asszony: „konty alá”, ha leány, akor: „süveg alá”, Ha a parázs leesik, akor azt mondják vagy „ember” vagy „asszony” vagy „leány” (verte meg szemmel). És abban megmozsdassák.”

Keresztelésnél nagy vendégeskedés van. Komaasszony kettő szokott lenni.

Vendégeskedés leginkább lakodalomkor, halotti toron vagy disznótoron szokott lenni.

Gyermekek: Legtöbb háznál több gyerek van, de az egy gyerek is divat náluk. Némely anya évekig is szoptat, hogy gyereke ne legyen. A gyermekhalandóság ötéves korukig igen nagy.

A leány a férjhezmenetelig fonáson kívül jóformán semmit sem tanul otthon, míg a fiú minden munkában részt vesz.

Játékok: labdázás, kártyázás, télen a fonóban táncolnak.

Munka: szántás, vetés, fuvarozás, télen erdőirtás, kosárfonás.

Cseléd, szolgál: Régebben itt is házközösség volt, cselédre nemigen volt szükség, ma nagyrészt elosztzkodnak. Cselédfizetés 50—100 forint, három pár fehér-

ruha, csizma és bocskor. Szegődség Szt. Györgytől ugyanaddig.

Halászat: A Vuka szabályozása óta itt sincs víz – nem halásznak. Hajdan nagyban ment; bővebben erről külön.

Vadászat: Régen szabad vadászat volt, mindenki tarthatott fegyvert, orvvadászok máig is vannak. Kisebb vadakat törrel, kalickával fogdossák.

Állattenyésztés: Azelőtt sok ló, szarvasmarha, disznó volt minden háznál, a ménesben feleszámmal csődörök. Herélő minden faluban van. A jószág éjjel-nappal kint járt a legelőn, a disznók az erdőn. Ma már kevés állatjuk van.

Az orvosságot „orvos”-nak nevezik, viszont az orvost nem keresik, nem bíznak benne. Gyógyfüveket használnak, úgy, mint Harasztiban és Kórógyon. Hideglelés ellen bodzafa és farkasalmalevél járja. Rá bütják (borítják) a beteg oldalára.

Halottat nagy teknőben megmossák, a férfit megborotválják, ünnepi ruhába öltöztetik. Két kis székre, vagy hordóra kocsioldalt tesznek, arra szalmazsákot, tollas párnát, lepedőt, erre ráfektetik, és cifra szemfödővel leborítják. A férfinak a kalapját is rá szokták tenni. Éjjel virrasztanak mellette. Éjfélkor asztalt terítenek, pálinkát, bort isznak, énekelnek, siránkoznak reggelig. A szentírást nagyon ösmerik. Az öregek még disznótorokon is többnyire zsoltárokat énekelnek. *Büntetés:* Hajdan a templomban rendetlenkedőt vagy paráznát a pap istentisztelet után egy hordóra fektetve a kisbíróval megpálcáztatta. Az atyai fenyíték is régen szigorúbb volt. Ma már inkább a gyerek az úr a háznál Szt.-Lászlón.

Ételek: reggeli ebéd: rántott ecetes leves, szalonna, töpörtő, kolbász, édes lév, keszőce, marislév, paluska-leves, bab, lencse stb. *Délebedre* nem főznek külön, csak a reggeli ebédről megmaradt ételeket eszik. *Vacsora:* tej, bab, péra, szárnyas és disznóhús. Marhahúst csak lako-

dalmakkor esznek. Egész marhát vágnak. Egyéb ételeik még: túrós-, grízesrétes, pogácsa, kukorica-gánica.

A kényeret hihetetlen mennyiségben fogyasztják.

Gyógyító füveiket egy haraszti „nanó”(öregasszony) a saját beszédmódja szerint így magyarázza el.

1. *Czicha-farók* (cickafarok) szhebre hasznáoljuk. 2. *Ördöngösz földi thök* (ördöngös földi tök). Enek ojjan nagy réphaója van mint egy nagy répha-a. De méjen van len, maoszfél szhukhraa. A llevelivel mihhór meg pháolok bakhraócbaa – akhor evel ghózsöli a chontjaót – a chontjait ahul fhááj, hogy a ghöz jaórjaa. A réphaójaat thiszta zsiral ösze thöri-ik, aval khenik a ffaójóš chontjaót. 3. *Bötykőš szöprű* (bötykös söprű, ugy isz hijuk szomkhóró (somkóró) ez nem orvos (orvosság). 4. *Disznó szhalaótaa* – (disznósaláta) úgy isz mongyúk vad szhalaótaa – disznaknak agyúk phaaré hejét. 5. *Szhűly fhi* (sulyfű) aranyér (rosszbetegség) bethegszéégre agyúk daganatraa. Megphözük – ghözire; ha kilész (kelés) vaan. 6. *Kutyó-szhölő-levél* (kutyaszőlőlevél). Nem fhözik meg a levelit, cak a levél hátujaat ziral (zsírral) kheni meg; aztan a levelet ra búthja a szshebre a hautaval (a hátával). Az khi szhíja belüle a rondaszhaógót. 7. *Cicak* (csicsak) ezt isz chontfhaójaszra hasznáolik meg ghözöli a chicákjaóvaal. 8. *Vad pharéé* (vad paré) semmire sze jóó, a jóšzhaóg sze eszhií. 9. *Öt újú levél* ráborithik a szshebre thiszta ziraál. 10. *Szapharickhaa*. Hideg fhogaószra jjó megfhóralik – oszt megfhördik bene. 11. *Szent Ilona fhi*. Ugy hasznáolik mind az ördhögösz fhódi thököt. Mikhor a hódika megszhakad (a hold fogy) akkor birjúk szhedni, mer nagyon ördhögösz fhí. Enek ninc nagy réphaója. 12. *Chaláng*=(apró csalán). Phünkőzd regejin szokhajuk szenyi hajnaólba; akinek fhaó j a ffeji. Megfhözik – ez mindentül jóó. 13. *Fojó fhi*. Khinek megdagad a hhasza, raó thészik a szszén ajaóba (aljába) aztan lébujchaók thaónyérval ugy meg fhól mint a szhalaóta. 14. *Vad*

kaphór vad phaszína (vad kapor). 15. *Ökbör farkok* (ökbör farkok). A khinek a szszöme fhaó, ezt megfhózik; a viráógja levivel moszhogatik (mosogatják. *Mackha thüvick* thüvicsek (tövis) vagy: *vélaóg valasztó* (világválasztó). Ha valaki nem thúd sze meg gyhógyúlni-i szhem meg haalnia, enek a leviben megfhüröszti-ik, atul azthaón vagy möghaal vagy mög gyhógyíl. 17. *Szheb levél* (seblevél). Vaógot szhebre-e vízbe megaóztathjaak nyerszen a szhebre rakhjaók a levelit.

Halászat. Kórógy, Haraszi, Szt.-László határa, a Vuka szabályozása előtt nagyrészt vizekből állott; főfoglalkozásuk akkor a halászat volt. Minden ember halász volt, csikáztak, rákásztak, mindenféle halászszerszámmal, ma már vizeik nincsenek, így a halászat megszűnt.

Kórógy vízei ezek voltak: Tomáj, Kórógyfok, Fekete vögy, Varga vögyi.

Haraszi vízei: Nagy Valkó, Régi Haraszi tisztája, Pasaóje, Szőlő domb tisztája, Nagy rév tisztája, Két fok torka (ezen ment az egész víz „terhe” a Dunának) és a Hosszú tiszta.

„*Csónyik*” azelőtt egy darab fából volt; vagy egy, vagy több embernek való csónyikokat használtak. Volt hat emberre való csónyikjuk is. Evezőt sohasem használtak, hanem háromágú bottal tolták a csónyikot, ezt a botot „csáklyának” nevezték. A csónyiknak belül három vagy több „bunkója” volt magából a csónyik fájából kifáragva. Ez a bókonynak felel meg.

Halászszerszámaik ezek voltak:

dob vorsa=füles varsa, csik varsa=csík varsa, szigény=szigony, tapogató=tapogató, hoszú hálú=háló, vonó hálú=kerítő háló, lejsza hálú=kusza kece, szárnyas varsa=szárnyas varsa, bárka, bútó hálú=borító háló; palé, peca=horog, koszér=láp metsző, kétszajú vejisz=kürtő, alló=csík puttony, mosó=csík szűrő, szikő=véter, csikostökző=csíktök, nádvágó=kaszur,

fíző nyárs=tűzsér, pöndöl hálú=vető háló, mereccső=szák, apacsó=apacs, szappály=szapoly, raósok=hálókötőtű, horgos=botra madzag, halú deszka=lapocka (hálókötő), jég vágó=ugyanaz, csumó, gomb=hálókő, vaspatkó=jégpatkó, vejisz=vejsze, csikázó=vasvégű bot.

A *lápna*k olyan helyét, a melyen megállni lehet, „lábu”, „laóbu”-nak hívják, hol a „szityó”, „naód”, „gyékény” gyökerei, ahogy „összefórna”k.

„*Szigénnyel*” így „khulárzik” (vizsgálják) a halat: „Mikor meglátod a halat, akkor csak beledobod a szigénnyt, az belezakad a halba.” Egyéb műszavaik:

„*Rá lesni*”=várni, célozni a halra. „*Le fakadni* – a laóbuba”=leszakadni a lábba. „*Le fakadni*– a jégbe”=leszakadni a jégbe. „*Csikázó*-val tapogatod, ahun megérezöd hogy a jég megpuhul, oda maór nem mén az embör. „Az nem laótana tübet haza.” *A hal farkát* ha elváгнаad, én maór probaltam, a'-vaógtam (el-vágtam) aztaan elerisztetöm, haót nem bírt menija.

Batona István haraszti halász elmondja, hogy csíkos varsával, csíkos tökzövel és szigénnyel halászni indul: „*Hajcs ki fijam a csónyikot.*”

„*Maadó*r ányí vót, huty elbútota a ffödöt”; fehér gacs=kócsag; vörös, kék-gacs=gém; bibóc=bibic; búvó=búvár; fhú-madaór=vadkacsa; „szacskó”=szárcsa; „sivajka”—sirály. „A fhú madaór ”nem tojik a zsombón, sem a zsombékon, csak a víz szélén; vakari aztán tojik négyet ötöt. A tojaósa nagy, mint a fél öklöm, aztan kék, zöd. Úgy fitykát, mint az embör. Férgökel ét, kukacokal, bogaóral ét. Kinyen a lehetöt csapni (löni). Thaluja cifra nem ojan mint a „szacskónak” (szárcsa). A laóba (lába) repcézik e! (recés). Okos álat vót. Ha a fhú madaór „fitykát” (fütyölt), rossz időt vaórtaam.

A hal részei: szigonyája=(kopoltyú) azon vészi a paóraat, héja=pikkely, bajsz=bajusz, serénye=sörény, farka=farka, hevező szaórnya=kormány-sörény.

A ház. Az eredeti típus: Tölgyfa „talfára”=talpfa építik. A „talfákba” belevéselt „dúcokat” állítanak. Ezeket fenn a „koszorúfák” kötik össze; keresztben a gerendák. A középső gerendát, mestergerendát „ideg”-nek nevezik. Néhol az ideget „ideg-ágas” támasztja alá. A tetőgerendázat a szalufák, kakasgerendák és szelemen-gerendából áll. Elöl a háznak többnyire tűzfala van, hátul „fara”. A nagyon régi házaknál a háztető eleje is csapottfarú. A tetőt csak náddal fedik, „meglepik”. szalmával sohasem; a zsupot jóformán nem is ösmerik. A benádázásra, „verés”re rájön felül a szelemenen végig a „válu” vagy „kubura”, „kubora”. A váluval egy irányban a szegés alsó széle felé a „szorítófa” vagy „bakfoglaló lécz” megy végig. A válu fönn a háztető élén a szorítófa lejjebb szorítja le a szegést. A válut a szorítófával a „külső szalufák” (szemben egymással ágas alakban) kötik össze. A ház fala vályog vagy „baruna”. A dúcok közt, a melyek a fal vázát képezik, rézsút „tamászt-ágas” vagy „támasztófa” is van. Az eszterhéjat „ostorhéjnak” nevezik. A „tornác” vagy „szokák” nyitott. A tornác „ágasok” cifrák, minden két ágast fönn „búthajtás” is tartja össze, ami a koszorúfához ér. A búthajtás is ki van cifrára faragva. A ház címere fönn két lófej deszkából. A ház elején az ablakok fölött „szemöldök” is szokott lenni, deszkából, némely háznál bezsindelyezve faszindellyel. Ezt négy-öt „tartója” támasztja meg. A tartók is cifrák. Az „akna” (kémény) háztetőn kívül deszkával van beborítva; aránylag a ház méreteihez nagyon magas. Belül a kémény favázból áll, dúcok és dorongokból. Ezeket ágakból befonják, besározják, belülről le is „sikítják”, simítják. Az aknát belül dúcok tartják össze keresztben. Az akna a „szenes ház”-nak (konyha) majdnem egész szelességében nyílik fölfelé és fölfelé keskenyedik. Kívül, az akna legtetején, kis tető van.

„A szenes ház”-ban (konyha) körülbelül 30 cm. magas,

vályogból vagy „kőből” (tégla) rakott „padika” tűzhely van. Ha a szobában levő „cikó” (kemence) nyílása a „padikára” nyílik, úgy a cikónak „szenejő” lyuka is van, amit gombaalakú, ki nem égetett sárból gyúrt „dugó”-val dugnak be. A tűzhely fölött „lázsafa” támaszkodik rézsútos irányban, ezen lóg a „bakrács” (bogrács). A padikán háromszögű vasláb és vaskutya, „nyárskutya” szokott állni. A tüzet „szénnek” mondják. „Éleszd meg a szenet.” Sok helyen még ma is folyton ég a tűz, vagy inkább a hamu alatt a parázs – éjjel-nappal –, úgyhogy sohasem aluszik ki a „szén”.

A szenes házból „lábiton” kell a padlásra, „pad”, fölmenni. Nagyon régi házaknál a „szenes ház” van az utca felől, a szoba a kertre néz. A ház elején ezeknél a házaknál ablak nincs, a szenes háznak sehol sincs ablakja; legfeljebb még egy szemben levő ajtaja a szomszéd udvarra, a szobának pedig egyik ablakja a kertre a másik a ház fara felől a kertre nyílik.

Különben a szoba van rendszeren az utca felől, amikor az egyik ablak a tornácra nyílik, ez a „köröszt ablak”, a másik kettő az utcára. A két ablak között „tiker-aljá”-nak nevezik. A szoba közepén itt-ott még látni „ideg ágast” ami az ideget támasztja alá. A szobában „cikó” vagy „kemence” van, az is, úgy a szoba és a ház minden fal-része fehérre van meszelve. A szenes házból nyílik még az éléskamra; némely háznál kettő is. A háztetőn nincs padlásablak a tűzfalon, amit sokszor deszka és itt-ott sövény helyettesít, van két kis ablak, illetve nyílás. Különben a padlás teljesen sötét. A háztetőn szívesen látják a „fübe eresztőt”, kőrózsát. (*Sempervivum tectorum* L.) Ház eleje az utcán: „padája”=padalja. A házhoz vagy hozzáépítve, vagy külön épület a „kamra”. Rendes tornácos épület, benne az „ólak”, kis szobácskák: tulajdonképpen ezek volnának a kamrák. Némely háznál három-négy vagy több „ól” is van egy „kamrában”,

Itt tartják a ládákat, amit „kócsag”-nak neveznek. A kócsagokban a ruhát, vásznat, szövést, lent stb. tartják, de itt is alusznak külön-külön a család házaspárai nyáron. Az új házásoknak egészen itt a helyük; télen is. Ezekben „kemince” nincs; télen nagyon hidegek. Egyébként télen a szobában alusznak mind, ahol hajdan tíz család is aludt. Az ágyak, „kulupok” sorban állnak a fal mellett; az ágyak előtt kis padok állnak, ezekről lépnek fel. Különbön az asztal, „phánk” (pad), székek, néhány kép és „tiker” az egész bútortatuk. Irt-ott a falon tányéros és fali szekrény. A gerendákról a „szárító” lóg le.

Almárium, divány vagy újabb módi bútordarab talán egy-két háznál van mindössze. A konyhaberendezésük is nagyon egyszerű. A „bakrac” és nyárskutyán kívül kevés lábas, cserépfazék, „tigany” (serpenyő), „dügeny” (kőkorsó) meg a kolbászszerítő van mindössze.

Az udvarban van az istálló, többnyire a pajtával egy földel alatt. Ezt is úgy, mint minden épületjüket, talpakra építik. Az istállótetőn van a „kapak” vagy „padgugó”, padláslyuk. Ahova Kórógyon, Harasztiban „lábitón”, Lászlón „hágiton” (létra) kell felmenni. Az istálló fala többnyire sározás, a pajtáé leginkább deszkából van. A sározásos építkezés a következő. A talpakba lapos dúcokat állítanak, ezeknek a „vésés”-ébe keresztben „barunát”, dorongokat raknak szorosán egymás fölé, ezt kívül-belül „besárazák” sározzák. Ritkán meszelik. Csinálnak vesszőből is „süvény falat”, ezt is besározzák. A „kocsonya”, disznóól vagy „hidas” külön áll és leginkább deszkából épül. Végül van a „hambár”. Ezt teljesen fából építik ugyancsak talpakra, de a talpak itt nem a földön, hanem néhány sor téglából való falon állnak, úgyhogy a hambár alja a szellőzés miatt nem éri a földet. Ide a bejárás három-négy fokú lépcsőn vezet fel először a hambár tornácára, onnan ajtón a hambárba, ahol a hambár „közibe” jut az

ember. Itt kétoldalt vannak a „hambár fiókok”, hátul a „far-hambár”, amikben gabonát, lisztet, korpát tartanak. Padlásán tartják a zabot. A hambár többnyire igen díszes; oszlopai és tornáca cifrára vannak faragva.

Kút, a „csiganyilas” vagy gémeskút az általános. Kút részei: „csiganyil”=gém, „csiga-ágas”=ágas, „horog”=sudárfa, „vidör”=vödör, „vidörfogó”=vödörkampó és a „káva”.

Kerítés „prostya”: széles, lapos tölgyfadeszkából való palánk, a tetején fűzfa vagy egyéb vesszővel összefonva. Az udvarban benn náddal kerítik el a bevetett részeket. A ház előtt a kerítésen kívül pad.

Ház előtt kert nincs. Kertjük a háztelek végén van elkerítve, sok helyen a sütő kemence ott áll, másutt azonban az udvarban. A sütő kemence alatt „pérás gödör” szokott lenni. Van még „phelénös-gunyhó” is (polyvás) vesszőből fonva. *Kerti virágjaik*: Jácint, tulipán, szekfű, liliom, bazsarózsa, istenfű, menta, narcis, őszi rúzsa.

A *kukoricagörét* „csardaknak” nevezik. Az udvarban összerakott tüzelőfa gulyaalakban állítva: „fágító”. „Fasing” =rözse; „csoport” = kukoricacsuta; „taró” = kukoricaszár; „tőke” = tuskó. A fundust „fontos”-nak nevezik. Az L alakban épült görbe házat pedig úgy mondják: „kúcsra mén”. Szűrő – szérű.

Kocsi részei: Rúd; nyakló szeg; rúdszarnya; éha vagy zéha, nyújtó; alos (nyújtó ágas); vánkos; fürgető; fürgető-füle (első rakonca); sasóka (hátsó vasrakonca); fölérc; fölérc vasa (csatlás); hámfű; hasló; tengő; löcs; löcs-gúzs; löcs-káva; puska; kerék; talp; agy; külő; szélőskarika; keskőn-karika (pánt az agyon); fölkötő-pánt; saraglya; hoszibűrfű (vendégoldal); köröszt-bűrfű (csatlás); bűrfű-csatlás (csatlás szeg); oldalfű; karfa (záp); fenék; süvény; négyes kisafa; kalapos zeg=stészli.

Szán részei: Tálfa; lábak; eplén; rakonca. *Eke részei*: Gerendej; szarva; kögyök; korong; lapisvas; farsróf;

ösztöke. *Eke talyiga*: Vánkos; rúd; gúzs; patying (gerendely lánc); csáгатé (fordító vas).

Kasza: Kaszája; vasék; pánt; nyél; kacsika; kiskacsika. A kaszafenéshez használt eszközök: üllő; kalapács; bödő; tokván; fen.

*

Adataim gyűjtésében nagy segítségemre voltak: Kórógyon: Ágoston Sándor ref. lelkész úr. Harasztiban: Magdika Mihály ref. tanító úr és neje; meg Narancsik Zoltán ref. lelkész úr. Szt.-Lászlón; Kelecsényi M. ref. lelkész úr és a három falu lakóinak, főképpen tiszteletre méltó idősebb tagjai.

A SZLAVÓNIAI NÉGY MAGYAR
FALU NYELVE

A szlavóniai Szerém és Verőce megyei négy magyar falu: *Kórógy, Haraszti, Szent László és rétfalusi* nyelvjárás ismertetéséhez néhány megjegyzésem volna:

Eredeti sajátosságuknak találtam, hogy az asszonyaik más kiejtéssel beszélnek, mint a férfiak, sőt még ez az asszonyi beszéd is kétféle. – Így előfordul, hogy háznál háromféle dialektus szerint beszélnek, mindamellett, hogy a három közül egyik se való a szomszéd faluból. – Ezenkívül mind a négy falunak önálló dialektusa van. – Előfordul, hogy valamelyik asszony a férfi dialektus szerint beszél, vagy megfordítva, valamelyik férfi asszonyosan beszél, ami azonban igen nagy ritkaság. – Ezt oszt úgy mondják, hogy: „pejpösen” beszél. – Az egyik fajta asszonyi selypítő beszéd módnál a z, sz, c helyett zs, s, cs-ét ejtenek ki.

A másiknál megfordítva a:

zs, s, cs, helyett z, sz, c-ét.

Így pl. az elsőnél mező=mezső, szár=shaór, táncol=tháncsol. – A másodiknál viszont a rózsa=rózaa; piros=phirósz; csipke=chipkee.

A kemény mássalhangzókat, itt-ott a lágyakat is „h”-val ejtik ki, férfiak ritkábban (kivéven a harasztiakat), az asszonyok azonban általánosan.

Egyéb nyelv és hangtani sajátásaik több szórendi különlegességeik alábbi feljegyzéseimben megtalálhatók, de ezekkel bővebben foglalkozni nem szándékozom, annál is inkább, mivel azokat már annak idején Bálassa I. tanár kitűnően megírta. – Itt főleg olyan szokat, leg-

inkább tárgyneveket jegyeztem fel, amelyek az általános magyar nyelvben ritkán vagy éppen nem fordulnak elő. – Egynehány rövidebb és hosszabb beszélgetést is leírtam, a magam fülének megfelelő betűkkel; – ezeket ha magam olvasom, tisztán hallok az ő beszédjeiket. – Fonográf fölvételeim ha nem is tökéletesek, de sok tekintetben nagyon is használhatók, bár a *teljes ép* dialektus egyikben sincs meg, bármennyire kértem is őket, a fonográf gépbe vegyes dialektussal beszéltek bele, és sok szót nem a maguk nyelvéből, hanem az eltanult szavakból mondtak be. Igyekeznek, ahogy ők mondják: „magyarosan” beszélni, ha idegennel beszélnek. – Beszédjük, különösen az asszonyi beszéd első hallásra nagyon idegenül hangzik az idegen fülnek. – Egy tüzesetnél éjjel, mikor izgatottan beszéltek, kiabáltak, siránkoztak; úgy éreztem, mintha idegen nyelvet hallanék. *Fonográf fölvételeim a Néprajzi Múzeumban vannak.*

*

„Brenzó”-nak csúfolják ennek a 4 falunak a népét a többi községek magyar és horvát lakosai. – A kórógyiak nem tartják ezt csúfnévnek. A harasziak viszont a baranyaiakat hívják így, a kórógyiakat pedig „bobac”-oknak csúfolják. „Brenzó” állítólag Verőce vagy verőcei névből eredne. – Verőce, Berőce, Berencó, Brenzó. Helyneveknél ugyanis gyakran változtatják át a V-t bére pl. Vukovár=Bukovar; Vuka=Buka stb. – A szomszéd tordincei sokáczok az északnyugati szelet verőcei szélnek nevezik. – Azt mondják „Goropadno kisu Brenzovi”=gorombáskodnak a verőceiek.

Viseletről

Ijjet nyí! Visöltem én, ijjen kőcét régön is, most is vise-
löm. – Haut eszt a kőcét a Szűcs Ferenc csinyaolta. –
It ebe a fhaluba Szűcs Ferenc ede szhaormazot ezelőt
ötven ével. – Az pedig ha vót? (mikor volt.) – Ijjen
kőcét mas maar sinki sem csinyaol, hejaba feszhül ki
a bőribül. – Hejaba mén ki a laóng a szajan, ijjet nem
csinyaal, nem éri végít, ha szaz eszthendős lesz, még ú se
éri végít enek. – Eme az mind phirosító (piros szattyán
bőr) cimőre, philangója. – Et meg az a thulipaán roaó-
zsaaja.–

Eme ez mög a kankó! Ez a galérja, az a rokja, az
a szaornya hegyi. – Eszt a Bőjei szabó csinyaolta. Eszékön
vetük. – Az nem rucskolódot be, az csak vosaornapló vót.

Batona István
Haraszti

A gonoszról

Én hiszöm Pipac Iles, hogy vot boszorkhaany azelőth,
mert az én öregapaam a khazlat rakta, aztaan egy szél
fel-fel vethemedöt, fölhő tamat egy szélbül. – Az én
bátyhaamnak a kazalrúl le vete a szalmaat; – az megint
vethete fel. Az meg meg ledobta. Akor hoza szúrt egy
velaóval, maj ú azt megszurja a szelet, ne fuja az ú szal-
maajaat. – Bezeg meg szhúrta aam a sz szelet. – Hat az
én aphaam le eseth a kazalrul, az én öreg apam le eset
a kazalrul. – Haza hoztak a khocsin ütet; nohat (el) a (l)
hoztak a kocsin: a khocsirul leveték, ugy haat nem bír
mozdilni, pedig jó nagy egy öreg ember vót, nagy hasa
is vót. Haat mi shem, mi shem történt vele, este viszi
be neki a vacsarát a felesége, hat ú meg sem bir mozdilni,
az ajtot nem birja kinyitni. – Viszi a gyertat, hat a gyerta

alalszik. Mit? mi ennek az oka? Ű nem bíri bevini a gyertát a szobaba. – Bezeg nem birta bevini. Hat ütet is csak a szelek el nyaláboltaak, – Mí lesz evel? Fölveszi a gyertat kimi, kimi nagy kinal; hat mar a palas zörög, az én aphaamra rágyújthak. Az én öreg apamra ra gyujtak a palast. –

Mi csinyaajon? Ki kelet neki júni. – Fijaim gyertök föl, mer vége van apaatoknak! Megölték a roszak! Hat az én öregáppam sokkaig, sokkaig, igen sokkaig nem birt vizelni, megnyomták; pedig jó dög embör vót. – éjel talaltak otan. – Visza ment az én apam, akor is kapot jó nyákvaagaast, – szalat is nagyon mer utaana mentek. – Asz montak hogy akor temetik ot valami boszorkánynak a kapitany... ízéket... az ördögöt...

(16-ik sz. henger)

Pipacz Illés
Haraszti

Igézés gyógyítása

Mínálunk Laszlón ugy a szokas, ha a kis gyerök megbetegszik vagy megígézik, akor az édös annya belétészi a fazekba, aztan a tűzhöz tészí. – A szakacs meg keveri. – Az annya meg levetközí mesztelenre, aztan háromszor körül mén a ház körül. – Mikor az anya háromszor körüljarja a hazat, – akor beszólal a szenes házba. – Akor azt mondja: „Mit főz”? – A szakacs meg azt mongya: „Agg húst”. – Háromszor mondja: „Mit főz” – „Agg-húst”? – Mit főz”? – „Agg hust”? – Ako (a szakács vagy) az edös annya, kiviszi a szömétlapaton a szömét dombra; kifordittya. Akor az édös annya meg beviszí. – Lapatra teszi aztan a kis gyereket, osztan bedobjak a kemincébee. – Az a kis gyerök, am nem marad a kemincébe-e, hanem beteszí meg kiveszí, beteszí meg kiveszí, beteszí meg kiveszí. Akor az édösannya lefektesse a böcsöbe.

Aztan lekötöze őteet. – Akor aztan meggyógyul. Ezt am amit most montam ez az ujhold vosarnapjan éjfélkór történik. – Mikor a gyereket megigézik vagy megverjék szömmel, akor a vízbe parazsat hanyanak és megmozsdattyak. – Ha embör igézte meg, akor azt mongyak: „Kalapala”. – Ha asszony: „Konty ala”. – Ha lejany, akor: „Süveg ala”. (alá). – Ha a parazs le esik, akor azt mongyak, vagy embör vagy asszony, vagy lejany (verte meg szemmel). És aban még mozdassaak. – Ezekel én montam az uraknak Szentlászlón Piszar Zsusza. –
(17^{ik} henger)

Ha azt latod huty a kigyó meg a beka öszevéz, hamajon vaogj veszöt. – Verd el a kigyot; azt a veszöt akivel a békat „megvaltota”, – ted el. – Ha a lovad nehezen csikózik, – „simojgasd” meg vele a hatat, mingyar megcsikózik. –

(Kórógy)

Kászántus kirajrul

A kászántus kiraj akkinek haórom fija vót, a szöme kető, az egyik sírt, a maósik mindég nevetöt.

Mikó ment bé az öregebik fiju? asz mondi az atyaonak: „Atyaom! Minek sír a szömöd az egyik, a maósik nevet? Akor az atya nem szót simit se, csak kapta az övibül a kést, asztan hozao hajitota a gyerökhöz. – A gyerök elrugot, – khés belé szakat az ajtófaóba, akor a gyerök az kimönt, asz kérdi a középső: „Mit mondot az apaóám neked?” „Meny bel! Maj neked is megmondi”. – Akor bement a kközepső; az is kérdi az apjaót: „Mér sír az egyik szöme, a másik nevet”? – Akor anak is a khest hajitota. – Az is kiugrot, ot hatta a khést az ajtó faóba. – Akor kérte a harmadik, akor az meg anak felelte, az

meg mondta: „Meny bé, majd neköd is megmondi.”
Akor bement a harmadik; az is kérte: „Mér sir az egyik szöme, a másik nevet?” Akor anak is neki hajitota a khést, de az elugrot fére, aztaón a faóból kivete ahhovaó szakat – aztaón az apja elé tete az asztara. – Akor kérte a gye-rök. – „Mijér sir a szöme?” – Akor monta az apja. – „Haórman vattok; aztaón keves az orszaog – mos maór ha osztoztok, akor keves a birodalom”. – Akor felkerekedet az a kető, aztaon elmentek a vilaógra vándorlani, huty keresenek magiknak orszaógot. –

Haut a hharmaidik ot marat, a kirali birodalomba. – Mikor ezek keten együt mentek, huty valahun fenakanak, – talaóltak egy nyiges lóra. – Asz monta nekik az a nyiges ló... „Ha raóm ülöl, egy óra alat, a vilaógot megjáórod. –

Akor aztaón raó útek, osztaón mentek a vilaógba vándorlani. – Valahol fenakatak... nohaut! letek valami. –

(A harmadik az othol marat a kirajsaogba) – Akor, azok letek aszont is, ugy beaóltak uralkoni későben, azok keten, – de ki tugya mijik orszaugba? Talaon a tündér orszaugba? Még ma is vanak talaon ojan orszaúgok, ojan varaózsolók?

Haut! Akor üttetet épen az a Tündér Ilona egy faut a khertyibe anak a Kaszantus kirajnak; – aztaon az a kető nem őrizhete meg; az a harmadik az Áurgyélus, az meg-őrzöte az almaot. Ako jaorkalt a vaórosba, egy varaózsoló aszony, aztaón bément, bé a khirájhó, aztaón jövendölte neki, huty ez a fa néköd nagy... izédre... gondodra lesz. – Akor aztaón, huty nem teljesödöt be, a kiraj az aszont elszagatata. – Négybe szagatata a lóval, a piacon. – Akor asz mondi az Áurgyélus kirájfí az attyaonak. – „Atyaóm! Asz kaúr teted, mer én az écaka asz aólmotam, huty én azaulmat meg őrzöm!” – Akor felöltözöt, – lement a kerbe, lefeküt a fa alaó, a nyoszojauba, akkijön fekütek azok a legények, a kirajfijak.

Míg ot feküt a nyoszojauba, csak nézte az almaut. – Az

alma éret, nőt szem laótomast. – Akor ecör a gyerök mintha szendörödöt vona, – haut ako laóta, jüt hat hatyu. Akor az a hat hatyu megraózkodót, asztaón mind léjaónyok leték. – Az az öt elmement, a hatodik ot marat a Tündér Ilona...

(Borka Pál Kórógy)

Itt vége szakadt a mesének, –

„Majd elmondom valamikor” azt mondta Borka apó, de nem mondta el – de megígérte, hogy leírja, aztán elküldi utánam a végét. – Végre egy félévi kunyerálás után meg küldte a végét.

szó szerint

„Akor elmentek a nagy világba mint kegyelme (t. i. én), tiszteljük a nagysagos urat Borka apo meg borka nanó a Tetes aszonyt jó egészséget kivanuk kigyelmeteknek.”

